

Hüseyinî Kıyamın Tarihsel Boyutu

Yusuf Tazegün

Muaviye'nin Zamanında Kıyam Edilmemesi

İmam Hüseyin (a.s), Muaviye'nin döneminde on bir yıl (h. 49–60) imametlik yapmış ve bu zaman zarfı içerisinde Muaviye'ye karşı birçok itirazlarda bulunmuştur, bunları İmam'ın Muaviye'ye yazmış olduğu mektuplarda görmekteyiz. İmam bu mektuplarında hâkim hükümetin Müslümanlar için büyük bir fitne olduğunu bildirdikten sonra, ne büyük katliamlar yaptığı ve haksız yere nice büyük şahsiyetleri (Hicr b. Ady ve Amr b. Himag gibi) öldürdüğünü hatırlatıp bu yapılanları asla onaylamadığını bildirmiştir. Böylelikle de hâkim rejimin hiçbir meşruiyeti olmadığını anlatmaya çalışmıştır.¹ İmam Hüseyin (a.s) bir diğer mektubunda ise; Allah katında en güzel amelin Muaviye'yle savaşmak olduğunu ve yapılmadığı takdirde de Allah'ın dergâhında af dilenilmesi gerektiğini buyurmuştur.²

Fakat bütün bunlara rağmen İmam'ın, neden kıyam etmediğini temel konularda aramız gerekmektedir. Burada sadece mektuplarında belirtmiş olduğu birkaç nedene değineceğiz:

1. İmam Hasan'ın (a.s) İmzalamış Olduğu Barış Anlaşması

İmam Hüseyin (a.s), Muaviye'ye yazmış olduğu mektupların birinde İmam Hasan'ın (a.s) onunla yaptığı anlaşmaya sadık kaldığını ve bozmayacağını buyurmuştur.³ Lâkin hemen akla gelen ve önemli soru şudur; Muaviye anlaşmayı imzaladıktan sonra, daha mü-

¹ el-İmametü ve's-Siyase, c. 1, s. 180. "Ben senin bu ümmete yönetici olmandan daha büyük bir fitne göremiyorum."

² el-İmametü ve's-Siyase, c. 44, s. 213. "Allah'a yeminler olsun ki sana karşı cihat etmekten daha faziletli bir amel bilmiyorum, eğer yapabilirsem bu Allah'a yaklaşmamdır ve eğer yapılamazsa Allah'ın katında af dilenmelidir."

³ Musietu Kelimati'l-İmami'l-Huseyn, s. 239. "Kardeşimin seninle yapmış olduğu anlaşmayı çiğnemekten Allah'a sığınırım."

rekkebi bile kurumamışken Kufe’de onu ayağının altına alarak vermiş olduğu sözleri tutmayacağını ve anlaşmayı kabul etmediğini göstermiştir.⁴ Muaviye’nin anlaşmayı böyle sine bozmasına rağmen, niçin İmam Hüseyin (a.s) hala bu anlaşmaya sadık kalmıştır?

Bu soruya birkaç açıdan şöyle cevap verebiliriz:

a) Muaviye’nin sözüne biraz dikkat edecek olursak çok açıkça anlaşmayı bozduğu anlaşılmamaktadır. O şöyle demiştir: “Ben Hasan’a bazı sözler verdim.” Vermiş olduğu ve sonradan da “kabul etmiyorum” diyerek bozduğu sözü, anlaşma maddelerinde olmayan fakat kabul ettiğini belirttiği başka sözler olabilir. Bu şekilde çift taraflı sözüyle anlaşmanın aslını reddetmediğini yahut en azından anlaşmayı çiğnemediğini iddia edebilir.

b) Muaviye’nin ve İmam Ali (a.s) arasında siyasî kişilik bakımından birçok farkın bulunması gibi, İmam Hüseyin’le de siyasî kişilikleri birbirinden farklıdır.

Muaviye hedefine ulaşmak için her türlü hile, kandırmaca ve dalavere yapabilecek bir siyasî karaktere sahipti, bunun birçok örneğini Hz. Ali (a.s) ile olan mücadelesinde görmekteyiz. Osman’ın kanının hesabını sorma, Talha’yla Zübeyr’i kışkırtma, Sıffin savaşında Kur’ân’ı mızrakların ucuna takma ve İmam’ın hükümetine baskı amacıyla şehirlere aniden saldırıp yağmalama gibi sayısız entrikalara başvurmuştur. Fakat İmam Hüseyin (a.s) asla böyle bir kişiliğe sahip birisi değildi, o sırf hedefine ulaşmak ve zahiri bir başarı kazanmak için köklü erdemlerinden, değerlerinden ve inançlarından vazgeçecek birisi değildi. O da babası İmam Ali (a.s) gibi düşünüyordu, İmam Ali (a.s) şöyle buyurmaktadır:

“Zulüm ve haksızlıkla kazanılacak bir başarıyı asla istemem.”⁵

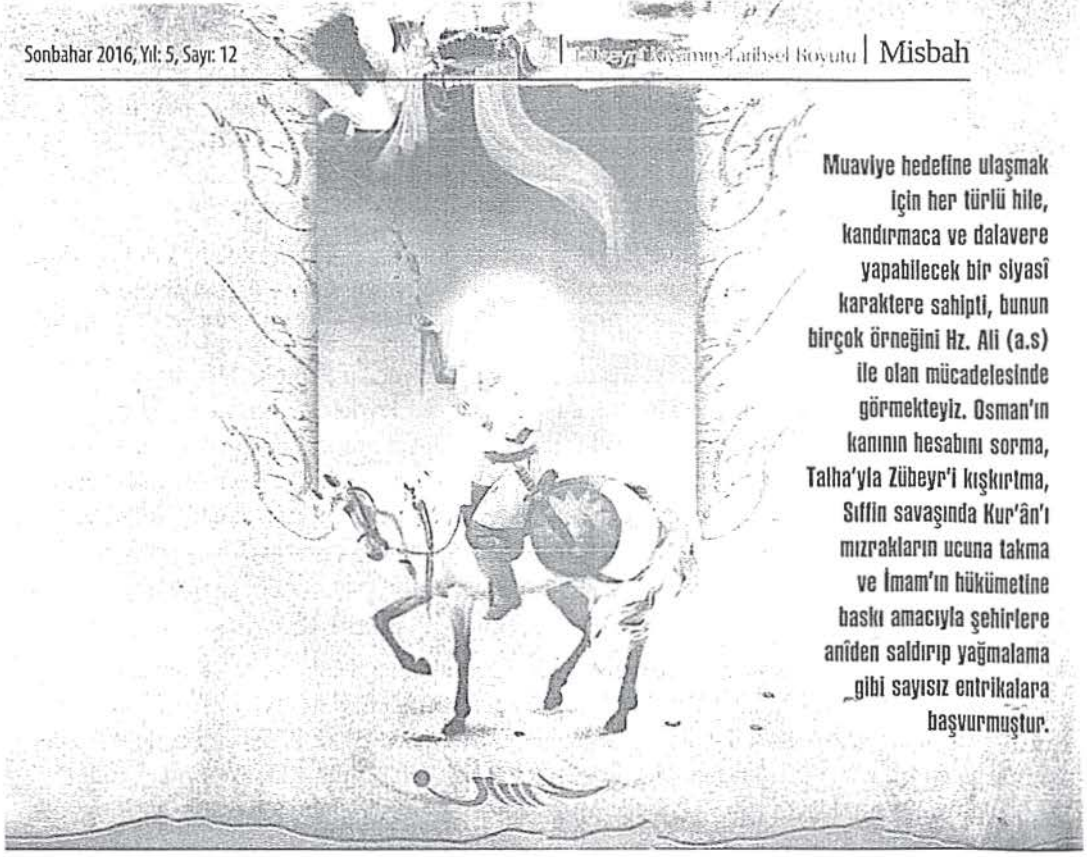
Öyleyse doğal olarak, kardeşi İmam Hasan’ın (a.s) Muaviye’ye vermiş olduğu sözden dönemez ve onun anlaşmaya uymamasına rağmen, anlaşmayı bozamazdı.

c) Ayrıca o zamanın toplumsal şartlarını da göz önünde bulundurmak gerekmektedir. İmam’ın anlaşmaya uymaması sonucunda neler olabileceğini daha dikkatli düşünmeliyiz. Muaviye bütün İslâm memleketine hâkim birisi ve tartışmasız Yemen’den Şam’a, Irak’tan Hicaz’a kadar tek yöneticiydi. Ayrıca her şehirde bulunan memurları sürekli onun siyaset, plan ve programlarını savunup halka beğenilecek bir şekilde aktarıyorlardı. Velhâsıl Emevi rejimi toplumu istediği şekilde yönlendirebiliyordu. İmam Ali’ye (a.s) isyan ettiği dönemde, Osman’a yardım edebilecekken etmeyişi gizleyip, bunun aksine onun kanının hesabını soranın da sadece Şamlılar olduğunu herkese kabullendirebilen birisidir.

Böylesi hilekâr birisi, şimdi tek hâkim ve birçok imkânlara sahipken halkı istediği gibi yönlendirebilir. Eğer İmam (a.s) anlaşmayı bozacak olsaydı bunu ülkenin her tarafına anında ulaştırıp, kendi lehine yorumlayarak İmam’ı sözünde durmayan, anlaşmasına sadık kalmayan, isyancı ve toplum düzenini bozan birisi olarak tanıtabilirdi. Bunun karşısında İmam Hüseyin de (a.s) her ne kadar haklı olduğunu haykırsa bile sesini kimse duymayacak ve herkes anlaşmaya uymayanın aslında Muaviye olduğundan habersiz, İmam’ı suçlayacaktı.

⁴ el-İrşad, s. 355.

⁵ Nehcu’l-Belağa, Hutbe, 126.

Muaviye hedefine ulaşmak için her türlü hile, kandırmaca ve dalavere yapabilecek bir siyasi karaktere sahipti, bunun birçok örneğini Hz. Ali (a.s) ile olan mücadelesinde görmekteyiz. Osman'ın kanının hesabını sorma, Talha'yla Zübeyr'i kışkırtma, Siffin savaşında Kur'an'ı mızrakların ucuna takma ve İmam'ın hükümetine baskı amacıyla şehirlere aniden saldırıp yağmalama gibi sayısız entrikalara başvurmuştur.

2. Muaviye'nin Konumu

O zamanın toplumu ve özellikle de Şamlılar Muaviye'ye çok olumlu bakıyorlardı, bu yüzden de ona karşı kıyamı zorlaştırıyordu; çünkü onlar Muaviye'yi; Peygamber'in (s.a.a) sahabeleri, vahyin kâtibi, Peygamber'in eşinin kardeşi vb. güzel sıfatlarla İslâm'ın yayılışında en fazla zahmet çeken birisi olarak tanımışlardı.

Ayrıca yaşının İmam Hasan (a.s) ile İmam Hüseyin'den (a.s) büyük olması ve herkesten daha fazla yöneticilik yapmış olması da toplum gözünde onu hükümete daha layık gösteriyordu. Bunu İmam Hasan'a (a.s) yazdığı bir mektupta söylemişti.⁶ İmam Hüseyin'le mücadeleye girdiği zaman da hemen bu iki sözde üstünlüğe sarılacaktı.

3. Muaviye'nin Politikacılığı

İmam Hasan'la (a.s) barış anlaşması imzalandıktan sonra, Muaviye değişik metotlarla Benî Haşim'e özellikle de İmam Ali'nin (a.s) aile çevresine çokça zulüm ve haksızlıklar yapmıştı. Öyle ki hatta İmam Hasan'ı (a.s) zehirleterek şehit etmişti.⁷ Fakat bütün bu düşmanlığına rağmen herkese, Ehlibeyt'le özellikle de İmam Hüseyin'le çok iyi anlaştığını gösteriyordu. Buna örnek olarak her ay ve her yıl İmam Hasan (a.s), İmam Hüseyin

⁶ Mekatü'l-Talibin, s. 40. "Ben senden daha fazla yöneticilik yapmışım, tecrübelerim senden daha fazladır ayrıca yaş itibarıyla da senden büyüğüm... Öyleyse bana itaat etmeyi kabul et."

⁷ el-İrşad, s. 357.

ve Abdullah b. Cafer'e göndermiş olduğu büyük miktardaki kıymetli hediyeleri gösterebiliriz. Onlar da beytülmalın gerçek sahipleri ve en güzel şekilde yerli yerinde kullananlar oldukları için bu hediyeleri kabul edip, gerekli olan yerlere harcıyorlardı.⁸

İmam ile iyi geçinmeye ve halka da dışta böyle göstermeye o kadar önem veriyordu ki; ölüm vakti oğlu Yezid'ten aynı politikayı devam ettirmesini ve kesinlikle Hüseyin ile savaşımayıp, onu öldürmemesini istemiştir.⁹

Muaviye'nin niçin böyle bir siyaset uyguladığı çok açıktır; O İmam Hasan'la (a.s) yapmış olduğu anlaşma sayesinde, hükümetini oluşacak krizlerden korumuş, diğer taraftan da herkese kendisinin meşru bir halife olduğuna inandırmıştı. Oysa İmam'ı zehirleterek öldürdüğünü açıkça gösterseydi, kesinlikle herkes Muaviye'den nefret edecek ve hükümeti de birçok sorunla karşı karşıya kalacaktı. Bu yüzden elinden geldiği kadar kendisini Ehlibeyt'e yakın gösterip, halkın sevgisini kazanmaya çalışıyordu. Diğer taraftan böyle yapmakla Ehlibeyt'i kendisine bağladığını ve her türlü karşı çıkma ihtimallerinin önünü aldığını zannediordu.

Buna karşılık İmam Hüseyin (a.s) imkânını bulduğu her yerde ve her bahaneyle Muaviye'nin hükümetini eleştiriyordu. Bunun en açık örneği Muaviye'ye yazmış olduğu mektupta göze çarpmaktadır; yapmış olduğu cinayetler, İslâm dininde çıkardığı bidatlar ve Yezid'i kendisinden sonra halife tayin etmesine sert bir dille itiraz etmişti.¹⁰ Diğer taraftan İmam kıyam etmesi halinde Muaviye'nin izlemiş olduğu politika ve güçlü propagandası sayesinde kimsenin kendisine yardım etmeyeceğini aksine herkesin Muaviye'yi haklı göreceğini çok iyi biliyordu.

Kıyam İçin Medinenin Seçilmeyişi

Hiz. Hüseyin'in, Yezid'e karşı kıyamını niçin Medine'de başlatmadığını anlaya bilmemiz için, o dönemin zaman ve mekân şartlarını incelememiz gerekmektedir:

Zaman yönünden bakaçak olursak; daha İmam (a.s) Medine'deyken Muaviye'nin ölüm haberi resmi bir şekilde herkese bildirilmemişti. Ayrıca halk Muaviye'yle Yezid arasında bir farkın olmadığına inanıyordu, sadece önde gelen çok az bir grup Yezid'in nasıl bir karaktere sahip olduğunu bilmekteydi. İmam Hüseyin (a.s), Abdullah b. Zübeyr, Abdullah b. Ömer, Abdurrahman b. Ebubekir gibileri Yezid'in içki içen, köpek ve maymun oynatan, İslâm dışı yaşamının farkındaydılar.¹¹ Ancak halkın geneli, Emevi rejiminin propagandası, baskısı veya vermiş olduğu maddî imkânlar nedeniyle, Yezid'i halife kabul edip Muaviye'nin yaşamında ona biat etmişlerdi.¹²

Mekân yönünden de bakacak olursak; Medine kıyam için uygun bir konuma sahip değildi çünkü:

⁸ Musiet'u Kelimati'l-İmami'l-Huseyn, s. 209–210.

⁹ el-Ahbaru't-Tıval, s. 227. Tecaribu'l-Umem, c. 2, s. 39.

¹⁰ Târihu'l-Ya'kubî, c. 2, s. 228.

¹¹ Târihu'l-Ya'kubî, c. 2, s. 228.

¹² el-İmametü ve's-Siyase, c. 1, s. 161–164.

1. Her ne kadar Medine halkı ve özellikle Ensar, Ehlibeyt'i seviyor olsalar da, canlarını verecek kadar bağlı değillerdi. Hatta can vermek bir yana çok daha az bir zorluğa dahi gelemeslerdi. Bunu Peygamber'in (s.a.a) vefatından hemen sonra Sakife olayında ve sonraki olaylarda açıkça göstermişlerdi. Medine halkının bilmemiz gereken ilginç bir tutumu da, Hz. Ali'ye (a.s) karşı gösterdikleri tutumdur. İmam kendisine biat edip sonradan biatlerini bozanlarla (Cemel savaşı) savaşmak için Medine halkından yardım istedi. Ama ne yazık ki çoğu İmam'ı yalnız bırakarak, yardım etmedi. İmam mecbur kalarak Medine'den sadece dört yüz¹³ veya yedi yüz¹⁴ kişiyle, sayısı binlerce olan düşmanla savaşmaya gitti.

2. Medine halkı, Peygamber'den (s.a.a) sonra oluşan hükümete tamamen bağlıydılar. Özellikle Ebubekir ve Ömer'e çok bağlıydılar. Bu ikisinin bırakmış olduğu hüküm ve emirlerden asla taviz vermiyorlardı. Medine'nin seçkinlerinden olan Abdurrahman b. Avf, Ömer'in üçüncü halifeyi tayini için oluşan şurada Hz. Ali'ye (a.s), "Eğer ilk iki halifenin yolunu devam ettirip, yöntemlerini uygulayacaksan seni halife olarak kabul ederiz." demişti. Hz. Ali (a.s) ise bu şartı kesinlikle kabul etmemişti.¹⁵ Osman'ın halk tarafından azlinden sonra, Hz. Ali'ye (a.s) ısrarla halife olması gerektiğini söyleyip, onun İslam memleketinin başına geçmesinde, Medine halkının hiçbir fonksiyonu yoktu, diğer şehirlerden gelenler ve özellikle de Kufeliler İmam Ali'yi (a.s) başa geçirmişlerdi.

3. Kureyş kabilesinden birçok kişi özellikle Emeviler'den olan Mervan ve ailesi, Medine'nin yönetimine tamamen hâkim idiler. Bu da çok açıktır ki, İmam'ı en ufak bir hareketinde rahatlıkla etkisiz hale getirebilirlerdi.

4. Büyük bir kıyama başlatabilmek için Medine'nin nüfusu yeterli değildi, diğer şehirlere kıyasla nüfusu çok azdı. O zamanın en kalabalık şehirleri Kufe, Basra ve Şam idi.

5. Tarih boyunca Medine'nin hükümeti yıkmak için merkez şehir olarak seçilmesinin uygun olmadığı ve seçildiği takdirde de her zaman yenilgiyle sonuçlandığı görülmüştür. Medine halkının h. 63 yılında Yezid'e karşı kıyama çok rahat ve zorlanmadan bastırılmıştı.¹⁶ Aynı şekilde yıllar sonra bile Hz. Ali (a.s) taraftarlarının kıyamı da Medine halkının çok az bir direnişinden sonra hemen yenilgiyle sonuçlandı, örneğin Nefs-i Zekiye olarak tanınan Muhammed b. Abdullah (h. 145)¹⁷ ve Şehid-i Feh olarak tanınan Hüseyin b. Ali'nin (h. 169)¹⁸ kıyamı sonuçsuz kaldı.

6. Medine halkının geçmiş ve o zaman ki tutumları açıkça Emeviler karşısında Ehlibeyt'i savunacaklarını göstermiyordu. Çünkü yıllarca Muaviye'nin emriyle ülkenin her tarafında olduğu gibi Medine minberlerinde de Hz. Ali'ye (a.s) lânet okutulmuştu. Hatipler sürekli lanet okuyarak, İmam Ali'ye hakaret edip, kötü sözler söylüyorlardı, bütün denilenlerin

¹³ Târihu'l-Ya'kubî, c. 2, s. 181.

¹⁴ Murucu'z-Zeheb, c. 2, s. 395.

¹⁵ Târihu'l-Ya'kubî, c. 2, s. 162.

¹⁶ el-Kâmil fi't-Târih, c. 2, s. 162.

¹⁷ el-Kâmil fi't-Târih, c. 3, s. 563'den 579'a kadar.

¹⁸ Târihu'l-Ya'kubî, c. 2, s. 404-405.

Allah tarafından yeryüzündeki en emniyetli yer Mekke'dir. Diğer taraftan da Kâbe'nin Mekke'de bulunması hasebiyle sürekli insanlar değişik yerlerden oraya hac farızasını yerine getirmek için geliyorlardı. İmam da bundan faydalanarak Müslümanlarla görüşüp, onlara niçin Yezid'e biat etmediğini, İslâm'ı nasıl bir felâketin beklediğini ve Öz İslâmi öğretileri açıklayabilirdi.

yalan olduğunu çok iyi bilen Medine halkı ses çıkarmıyor, hatta bu duruma tek karşı çıkan İmam Hüseyin ve onun ailesine yardım da etmiyorlardı.¹⁹

7. Medine valisi Velid b. Utbe yönetimi çok sıkı bir şekilde elinde tutmaktaydı. Bir kıyamla hemen her şey ele geçecek gibi değildi.

Yezid hükümete geçer geçmez, hemen Medine valisi Velid b. Utbe'ye bir mektup yazarak ileri gelen birkaç kişiden her ne pahasına olursa olsun mutlaka biat almasını istemişti. Bunlardan birisi de İmam Hüseyin (a.s) idi.²⁰

Velid kan dökme taraftarı değildi, özellikle de elini İmam Hüseyin'in (a.s) kanına bulandırmak istemiyordu. Lakin Medine'de bulunan Emevi taraftarları Velid'i sıkıştırarak İmam'dan biat almasını, biat etmediği takdirde de hemen öldürmesini istiyorlardı. Özellikle de Velid'in her konuda danıştığı Mervan b. Hakem, İmam'ın bir an önce öldürülmesini istiyordu. Yezid'in mektubu Velid'e geldiğinde, o da ne yapılması gerektiğini Mervan'a sordu. Mervan şöyle dedi:

"Bana kalırsa hemen bunlardan biat alınmalıdır, bir an önce Yezid'e biat etmeleri istenmelidir ve biat etmedikleri takdirde hemen öldürülmelidirler. Zira eğer Muaviye'nin ölüm haberini alacak olurlarsa her biri bir bölgeye giderek muhalefet edip, halkı etraflarına toplayacaklardır."²¹

¹⁹ Biharu'l-Envar, c. 44, s. 211.

²⁰ Vak'atu't-Tif, s. 75. "Fırsat vermeden hemen Hüseyin'den, Abdullah b. Ömer ve Abdullah b. Zübeyr'den ne pahasına olursa olsun biat al, vesselam."

²¹ Vak'atu't-Tif, s. 77.

İmam (a.s) muhalefetini göstermek için Medine'deki şartların müsait olmadığını ve kıyam ettiği takdirde de bu şehirde hiçbir etki bırakmadan canının tehlikede olduğunu gördüğü için, Medine'den Mekke'ye doğru yola çıkmıştır. Bunu da çıkarken tilâvet etmiş olduğu ayetten anlamaktayız.

Hız. Musa, Mısır'da tamamen emniyetsiz kalıp, canının tehlikede olduğunu anlayarak gece Mısır'ı terk etmişti ve ayrılırken şu ayeti okumuştur:

“(Musa, etrafı) kollayarak, korka, korka oradan çıktı: “Rabbim, beni şu zalim kavimden kurtar!” dedi.”²²

İmam Hüseyin de aynı şekilde ailesini yanına alarak Recep ayının 27 veya 28'inci gecesinde Mekke'ye doğru hareket ederken bu ayeti tilâvet etmiştir. Bu da İmam'ın emniyetsiz ve canının tehlikede olduğu bir şehirde bulunduğunu göstermektedir.

İmam, Mekke'ye hicret etmeyi seçerken daha Muaviye'nin ölüm haberi yayılmıştı, kimse ciddi bir şekilde Yezid'e karşı gelmemiş ve İmam'a da Kufe gibi bir yerden hiçbir davet gelmemişti. Bunları göz önünde bulundursak, İmam'ın gideceği yerin öncelikle emniyetli ve sonra mesajının tüm İslâm şehirlerine ulaşmasını sağlayacak bir yer olması gerekirdi.

Mekke bu iki amaca ulaşmak için çok uygun bir yerdi. Kur'an'ın buyurduğu gibi **“... kim oraya girerse, güvenlik içinde olur...”** Allah tarafından yeryüzündeki en emniyetli yer Mekke'dir. Diğer taraftan da Kâbe'nin Mekke'de bulunması hasebiyle sürekli insanlar değişik yerlerden oraya hac farızasını yerine getirmek için geliyorlardı. İmam da bundan faydalanarak Müslümanlarla görüşüp, onlara niçin Yezid'e biat etmediğini, İslâm'ı nasıl bir felâketin beklediğini ve Öz İslâmi öğretileri açıklayabilirdi.

Kufe'nin Seçiliş Nedeni

Bu konu tarih boyunca birçok araştırmacı, âlim ve düşünürün zihnini meşgul etmiştir. Sadece Şiâlar değil Ehlisünnet ve oryantalistler de cevap bulmak için araştırmalar yapmışlardır, herkes de kendi düşünce yapısı ve öncüllerine dayanarak cevap vermiştir. Sorunun bu kadar önemli olmasının nedeni şundan ibarettir:

1. İmam Hüseyin (a.s) bu siyasî ve askeri hareketinde görünüşte yenilmiştir ve bu yenilgisinin nedeni Kufe'yi seçmesidir.

2. Hz. Zeyneb'in eşi Abdullah b. Cafer, İbn Abbas, Muhammed Hanefiye, Abdullah b. Mut'i gibi toplumun ileri gelenleri Kufelilerin geçmişini, vefasızlıklarını, Hz. Ali'yi (a.s) nasıl yalnız bıraktıklarını İmam'a hatırlatarak orayı seçmemesi gerektiğini söylemişlerdi.

Oysa İmam hiç birini dinlemeyerek Kufe'ye gitme kararı almış ve bu kararı da uygulamıştır, bu yüzden tarihçi İbn Haldun bilgisizce, İmam'ın büyük bir siyasî yanlış ya-

²² Kasas, 21.

parak Kufe'yi seçtiğini söylüyor.²³ Hâlbuki çok sonraları İmam Hüseyin'in (a.s) nasıl doğru bir karar verdiği ortaya çıkmıştır.

Peki, niçin Hz. Hüseyin (a.s) ısrarla Kufe'yi seçti?

Bu soruya cevap veren Ehlisünnet âlimleri ve oryantalist araştırmacılar, İmam'ın gaybi bilgisi ve masum olmasından habersiz, eleştiriler yapıp tahlillerde bulunup, sonuç olarak da İmam'ın yanlış bir karar verdiğini kanısına varmışlardır.

Şia mektebinin âlimleri ise İmam'ı "masum" ve "gaybi bilgi" sahibi kabul ettiğinden bu iki temel üzere cevaplar vermişlerdir. Şimdi bu görüşleri incelemeye çalışalım:

1. Şehadet Görüşü

Bu görüşün sahipleri, İmam Hüseyin'in (a.s) şehit olmak için Kufe'yi seçtiği kanısındadırlar. Bu düşüncenin temel nitelikleri şöyledir:

a) Şia imamlarının hepsi imamete ulaştıkları zaman, özel bir kitabı açıp okurlar, o kitapta şehit olana kadar yapmaları gereken görevlerini görürler ve orada yazılanların hepsini yerine getirmekle sorumludurlar.²⁴

b) İmam Hüseyin de (a.s) o kitabı açtığı zaman vazifesinin şu olduğunu gördü:

"Savaş, öldür ve bil ki öldürüleceksin ve seninle birlikte olanlarla kendi diyarından ayrıl, seninle beraber olanlar da şehadete ulaşacaklardır."

Demek ki, ilâhî takdir başından beri İmam Hüseyin'in (a.s) şehit olması idi, İmam da bu görevi yerine getirmek zorundaydı. Bu görev, Irak'a doğru hareket etmeye yakın zamanda bir kez daha, Peygamber (s.a.a) tarafından uykuda İmam'a bildirilmişti. Kardeşi Muhammed Hanefîye, niçin Kufe'ye gitmesi gerektiğini sorduğunda ona şöyle cevap vermişti:

"Rüyamda Peygamber yanıma gelerek, 'Ey Hüseyin! Artık çık, Allah seni şehit olarak görmek istiyor' diye buyurdu."²⁵

Dolayısıyla bu görüşe göre; İmam'ın Kufe'ye doğru yola koyulmasının nedeni, şehit olmak içindi ve başına neler geleceğini çok iyi bilmekteydi. Bu görev sadece İmam Hüseyin'e (a.s) özeldi ve ondan başka hiç kimseye verilmemişti.

Böylece sorunun cevabı verilmiş oluyor ve geriye hiç bir tereddüt kalmıyor. Herkes ısrarla gitmemesini söylerken İmam ısrarla gitmesi gerektiğini buyuruyor. Zaten kendisi de Kufe'lilerin ne kadar vefasız, sözlerinden dönen ve sonunda kılıçlarını çekip kendisine karşı savaşarak öldüreceklerini çok iyi biliyordu, ama şehadete ulaşmak için gitmesi gerekiyordu.

Fakat şöyle bir soru akla gelebilir: İmam'ın şehit olmasının ne faydası vardı ve niçin İmam şehadete ulaşmak istiyordu?

²³ İbn Haldun Mukaddimesi, s. 211.

²⁴ el-Kâfi, c. 2, s. 28/36

²⁵ Luhuf, s. 84.

Sorunun cevabında, bu görüşü (şehadet görüşünü) savunanlar kendi aralarında anlaşmazlığa düşmüşlerdir. Bazılarına göre İmam iyiliği emredip kötülükten sakındırmak ve böylece İslâm'ı yok olmaktan kurtarmak için bu yolu seçmişti. Kurumuş İslâm ağacı yalnızca onun kaniyle yeşerebilirdi ve bu yüzden şehit olmayı istedi.

Bazıları ise -ki genelde mantıklı bir delilleri yoktur- İmam'ın, Şiaların günahlarının keffaresi olsun ve kıyamet gününde onlara şefaate edebilsin diye şehit olmak istediğini savunmaktadırlar. Aynı düşünceyi Hristiyanlar, Hz. İsa için kabul etmektedirler.

Velhasıl yukarıdaki “Şehadet Görüşü”nü kabul etmemiz mümkün değildir. Delil olarak getirdikleri hadislerin senedini eleştirmenin yanı sıra şu cevaplar da verilebilir.

a) İmam Hüseyin'in (a.s) özel bir görev aldığı inancında olmak, onu ve diğer imamları örnek olmaktan çıkaracaktır. Oysaki bu hidayet önderleri kıyamete kadar herkes için en güzel örnek ve rolmodelirdirler.

b) Bu görüş İmam Hüseyin'in (a.s) buyurmuş olduğu, “Ben sizler için bir rolmodelim.”²⁶ hadisiyle çelişmektedir.

c) Resulullah'ın (s.a.a), diğer peygamberlerin ve önceki imamların, Hz. Hüseyin'in (a.s) şehit olacağını haber verdiklerini ve İmam Hüseyin'in de bazı sözlerinden şehit edileceğini bildiğini kabul etmekteyiz, lâkin hiçbir hadiste sırf şehit olmanın hedef olduğunu görmemekteyiz. İmam'ın (a.s) kendisi ve diğer masumların hiç biri Kerbela kıyamının amacını şehadet olarak buyurmamışlardır. Öyleyse eğer İmam'ın hedefini öğrenmek istiyorsak, onun sözlerine bakmamız gerekir, zaten kendisi de kardeşi Muhammed'e niçin kıyam ettiğini buyurmuştur:

“Ceddimin ümmetini ıslah edip düzeltmek, iyiliği emredip kötülükten sakındırmak (Emri bil maruf, nahyi anil münker) , ceddim Resulullah (s.a.a) ve babam Ali b. Ebu Talib'in (a.s) yolunu devam ettirmek için kıyam ediyorum.”²⁷

İmam'ın bu hadisinde Kerbela kıyamının felsefesi olarak üç neden belirtilmektedir; toplumda reform yapmak, iyiliği emredip kötülükten sakındırmak ve Resulullah (s.a.a) ile Hz. Ali'nin (a.s) üslûbunu devam ettirmek. Hadislerde şehit olmak ve şehadete ulaşmak hiçbir şekilde buyrulmamıştır.

2. İslâm Devleti Kurma Görüşü

Bu görüş ilk olarak Şia'nın önemli fakihlerinden biri olan Seyit Murtaza (h. 355-436) tarafından ortaya atılmıştır. İmam Hüseyin'in (a.s) niçin Kufe'yi seçip, oraya gittiği hakkında şunları yazıyor:

“Efendimiz Hz. Hüseyin (a.s) Kufe halkının ahit ve söz vermelerine kesin güvenden sonra, İslâm devletini kurmak için oraya gitti.”²⁸

²⁶ Târihu't-Taberî, c. 5, s. 403.

²⁷ Biharu'l-Envar, c. 44, s. 329.

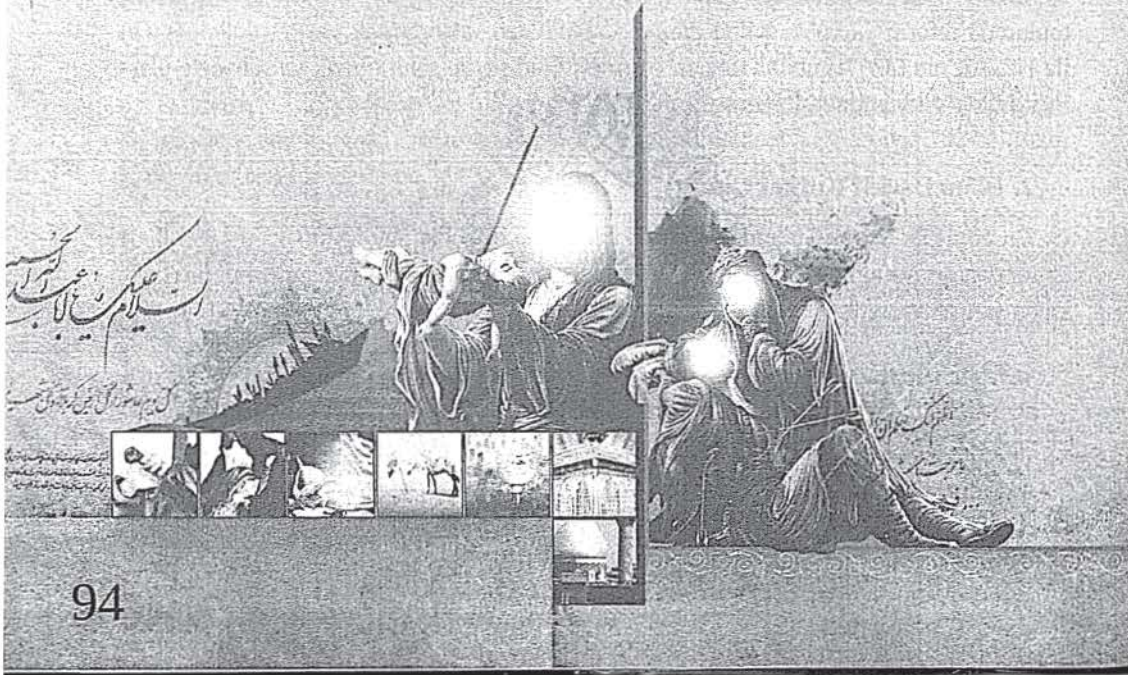
²⁸ Tenzihu'l-Enbiya, s. 175

Bu görüş Şia âlimleri tarafından kabul edilmedi, hatta önde gelen âlimlerden Şeyh Tusi, Seyit b. Tavus, Allâme Meclisi ve diğer birçok büyük âlim tarafından sert bir şekilde eleştirildi.

Günümüzde bir grup yazar bu fikri yeniden gündeme getirip, eleştirilere tarihi tahlil yöntemleriyle cevap vermeye çalışmışlardır. Fakat yine âlim ve düşünürler tarafından tenkit edilmişlerdir. Örneğin şehit Mutaahhari ve Ali Şeriatî bu görüşü asla kabul etmemektedir. Bu görüşe yapılan en önemli eleştiri, İmam'ın gayb ilmini görmezden gelmektir.

Fakat düşüncenin esası -İmam Hüseyin İslâm devletini kurmak için hareket etti ve bu yalnızca Yezid'e karşı kıyam edip, gasıpları rüsva etmek suretiyle hâsıl olacaktı- bazı âlimler ve İmam Humeyni tarafından kabul edilmektedir. İmam Humeyni defalarca bu konuya değinerek, İmam Hüseyin'in (a.s) kıyam nedenlerinden birini, Hak devleti kurmak olduğunu belirtmiştir. Örneğin konuşmalarında şöyle demiştir:

İmam Hüseyin, Medine'den ayrılırken kıyamının sebebi olarak üç hedefi buyurmuşlardır; toplumsal reform, iyiliği emredip kötülükten sakındırma ve Resulullah (s.a.a) ile Hz. Ali'nin (a.s) üslubunu uygulamak. Açıkça anlaşıldığı üzere bu üç hedefin tam anlamıyla, kapsamlı bir şekilde uygulanabilmesi sadece devletin başında olmaya bağlıdır. Ancak güçlü bir devlet başkanı toplumda kalıcı değişiklikler yapıp, emri bil maruf ve nehyi anil münkeri uygulayabilir.

“İmam Hüseyin (a.s.), İslam devletini kurup, Yezid’in zalim rejimini yıkmak için Müslim b. Akil’i Kufe’ye göndermiş ve halkı biate davet etmesini istemiştir.”²⁹

“İmam Hüseyin’in (a.s) Mekke’ye gelmesi ve o şekilde Mekke’den ayrılması tamamen siyasî bir harekettir. İmam’ın bütün davranışları, bütün tutumları siyasîdir. Zaten İmam’ın siyasî hareketi, Emevi saltanatını yerle bir etti. Eğer etmeseydi İslâm yok olacaktı.”³⁰

“İmam Hüseyin’in gelmesinin nedenlerinden biri de yeni bir devlet kurmaktır. İmam’ın devlet kurmak istemediğini söylemek yanlış olur. Devlet, Hz. Hüseyin (a.s) gibi büyük şahsiyetin ve onun taraftarlarının elinde olmalıdır.”³¹

Bu görüşün doğruluğunu ispat için getirilen deliller şunlardır:

a) İmam Hüseyin, Medine’den ayrılırken kıyamının sebebi olarak üç hedefi buyurmuşlardır; toplumsal reform, iyiliği emredip kötülükten sakındırma ve Resulullah (s.a.a) ile Hz. Ali’nin (a.s) üslûbunu uygulamak.³² Açıkça anlaşıldığı üzere bu üç hedefin tam anlamıyla, kapsamlı bir şekilde uygulanabilmesi sadece devletin başında olmaya bağlıdır. Ancak güçlü bir devlet başkanı toplumda kalıcı değişiklikler yapıp, emri bil maruf ve nehyi anil münkeri uygulayabilir. Üçüncü hedef olarak da, Peygamberin ve Hz. Ali’nin üslûbuna uymayı bildiriyor ki bu iki büyük insanın üslûplarından biri de devlet kurup, yönetmeleri idi.

b) İmam’ın hareket etmesinden önce, Kufeliler sayısız mektuplar yazarak her şeyin hazır olduğunu, askerlerinin bulunduğunu, fakat başlarında onları yönetecek kimsenin olmadığını bildirmiş ve İmam’dan Kufe’ye gelerek devleti kurmasını istemişlerdi. İmam Hüseyin de (a.s) Kufelilerin bu temel ihtiyaçlarına cevap vermek için Kufe’yi seçmiştir. İmam’a gelen mektupların birinde Kufe’nin ileri gelenleri şunları yazmıştır: “Bizim bir önderimiz, imamımız yoktur, bize gel. Umulur ki yüce Allah bizleri senin sayende hakkın etrafına toplansın.”³³

c) İmam’ın bu mektuplara cevap vermesi ve ardından Müslim b. Akil’i Kufe’ye göndermesi, devlet kurma hedefini göstermektedir. İmam, Kufelilerin mektubuna cevaben şöyle yazıyor: .

“Sizin ne istediğinizin farkındayım. Hepiniz bir imamınızın olmamasından yakınıyorsunuz ve sizlere hak yolunda önderlik etmemi istiyorsunuz.”

Hz. Hüseyin (a.s) onların davetini, Müslim’in Kufe’de araştırmalar yapıp, halkın durumunu gözledikten sonra vereceği rapor doğrultusunda kabul edeceğini belirtiyor.

d) Müslim’in Kufe’ye vardktan sonraki çalışmaları devlet kurma hedefinin olduğunu göstermektedir. Müslim ilk iş olarak Kufe’de halktan İmam Hüseyin geldiği takdirde ona

²⁹ Sahife-i Nur, c. 1, s. 174.

³⁰ A.g.e. c. 1, s. 174.

³¹ A.g.e. c. 20, s. 190

³² Biharu’l-Envar, c. 44, s. 329.

³³ Vak’atu’t-Tif, Ebi Mahnef, s. 92.

yardım edeceklerine dair biat almaya başladı. Öyle ki isimleri yazılıp duvara asılanların sayısı on iki binden on sekiz bin kişiye kadardır.³⁴

e) Yezid'in Kufe'deki casuslarının, başkente vermiş oldukları raporda gün geçtikçe Müslim'im taraftarlarının çoğaldığı ve bir süre sonra şehri kaybedecekleri yazılmıştır. Durumu Yezid'e şöyle bildirdiler: "Eğer Kufe'yi istiyorsan bir an önce buraya emirlerini uygulayacak, düşmanlarına davrandığın gibi davranacak, güçlü bir vali göndermelisin."³⁵

f) Halkın biat etmesinden ve İmam Hüseyin'e (a.s) yardım edecekleri sözlerini vermelerinden sonra Müslim, İmam'a mektup yazarak gelmesini istemiştir. İmam'ın da yola çıkarak gelmesi bu görüşün (İmam İslâm devleti kurmak için Kufe'ye doğru yola çıktı) doğruluğunu desteklemektedir. İmam yolda da Kays ile Kufelilere bir mektup gönderdi ve bu mektubunda, yola çıktığını ve oraya gelmekte olduğunu bildirmekte, ayrıca halktan kendisi oraya ulaşana kadar sözlerinde durup, ciddî bir şekilde çalışmalarına devam etmelerini istemektedir. İmam o mektubunda şunları yazıyor:

"Müslim'in mektubu bana ulaştı ve sizlerin bana yardım edip, hakkımı düşmanlardan almak için yanımda olacağınızı bildirmektedir. Allah'tan işlerimizi yoluna koymasını ve sizleri mükâfatlandırmasını istiyorum. Ben de bu mektubu gönderdikten sonra Zilhicce'nin sekizinde Mekke'den yola çıkarak size doğru geleceğim. Elçim sizlere ulaştıktan sonra çalışmalarınıza hızlı ve kararlılıkla devam edin, inşallah en kısa zamanda orada olacağım."³⁶

Kufelilerin İhaneti

İmam Hüseyin'i (a.s) öylesine coşku, istek ve bağlılıkla davet eden Kufeliler, ne oldu da birden İmam'ı yalnız bıraktılar hatta İmam'a karşı savaşa giriştiler?

Evet, tarih sayfalarını okuduktan sonra karşımıza böyle bir ibretlik soru çıkmaktadır. Bu soruya cevap verebilmek için öncelikle iki soruya cevap vermemiz gerekmektedir:

1. Kufelilerin mektuplar yazarak İmam'ı davet etmelerinin nedeni ne idi?
2. Ubeydullah b. Ziyad, Kufe kıyamını bastırmak için hangi yollara başvurdu?

1. Kufelilerin İmam'ı Davet Nedeni

Kufelilerin İmam'a (a.s) mektup yazmaları, İmam'ın Mekke'ye yerleşmesiyle başladı (h. 60, Ramazan) ve o kadar çok mektup gönderilmişti ki tarihte bir benzeri görülmemiştir. Bazen bir günde altı yüz mektup geliyordu. Mektupların toplamı on iki bini bulmuştu.³⁷

Günümüze kadar ulaşan mektupları, gönderen ve imzalayanları incelediğimizde, değişik grupların farklı amaçlarla bu mektupları gönderdiklerini anlamaktayız.

³⁴ Murucu'z-Zehap, c. 3 s. 64.

³⁵ Vak'atu't-Tif, s. 110.

³⁶ el-İrşad, s. 418.

³⁷ Biharul-Envar, c. 44. s. 344.

Mektupları gönderenlerden bir grubu, Hz. Hüseyin'i (a.s) gerçekten İmam kabul eden Süleyman b. Sured Huzai, Rufae b. Şidad ve Habip b. Mezahir gibi özel Şialardır.³⁸

Bunlara karşın diğer bir grupsa, aslında Emevi taraftarları olanların gönderdikleri mektuplardı. İmam için savaşacak ordunun hazır olduğunu yazanlar da bunlardı. Onlardan bazıları şunlardır: sonradan İmam Hüseyin'in öldürülmesine şükür niyetiyle cami yaptıran Şebes b. Rebi.³⁹ Aşura gününde düşmanın ordu komutanlarından biri olan ve İmam'a mektup gönderdiğini inkâr eden Heccar b. Ebcer. Yezid b. Hari (bu şahıs da Aşura günü, İmam'a mektup gönderdiğini inkâr etmiştir). Uzret b. Haris (ordunun süvari komutanıydı). Amr b. Haccac-ı Zübeydi (Aşura günü beş yüz kişiyle İmam'ın Fırat suyuna ulaşmasını engelleyendi). İşte bu ve benzeri kimseler, İmam'a en heyecanlı ve istekli mektupları yazan, ama sonrasında ona kılıç çekenlerdir.

İmam Hüseyin'e (a.s) mektup yazan üçüncü bir grupsa maddî hedefler peşinde olan halkın çoğunluğuydu. Bunlar rüzgârda çöp misali, menfaatleri ne tarafaysa o yöne doğru giden kimselerdi. Müslim'e biat eden on sekiz bin kişinin çoğu da bunlardan ibaretti. Bunlar menfaatlerini tehlikede gördüklerinden (Ubeydullah b. Ziyad'ın sinsî politikasıyla) Müslim'i sokakta tek başına yalnız bırakmışlardı. Bunlar doğal olarak da İbn Ziyad'ın maddî vaatleriyle onun ordusuna katılmış ve Aşura günü her ne kadar İmam Hüseyin'i (a.s) Peygamber'in torunu, Hz. Ali'nin (a.s) evlâdı olduğu için sevseler de İmam'ın karşısına dikilmişlerdi.

Önceleri Mecme b. Abdullah, İmam'a bunları kastederek şöyle demişti: "Halkın genelinin gönülleri seninle, ama kılıçları sana karşıdır."⁴⁰

Bu açıklamadan sonra, İmam Hüseyin'e (a.s) mektup yazanların hepsinin ortak amacı ve hedefi olduğunu söyleyemeyiz. Herkes kendine özgü değişik sebep ve beklentilerden dolayı mektup yazarak, İmam'ı davet etmişti. O sebep ve beklentileri şöyle sıralıyabiliriz:

a) Habip b. Mezahir gibi bir grup gerçek Şialar, devlet kurup yönetme hakkının sadece imamlara özel olduğunu ve Emevi saltanatının yıkılması gereken zalim bir rejim olduğunu bildiklerinden, hakkı sahibine vermek için mektup yazmışlardı. Bu bilinçle mektup yazanlar çok azdı.

b) Özellikle orta yaşlılar ve ihtiyarlar, Hz. Ali'nin (a.s) adalet hükümetini ve ondan sonra yirmi yıl boyunca da Emevilerin zulüm dolu saltanatını görmüşlerdi. Bunlar yeniden Hz. Ali'nin (a.s) evlâdıyla eski günlere dönmek, adaletli bir devletin kurulmasıyla, Emeviler zulmünden kurtulmak için İmam'a mektup yazdılar.

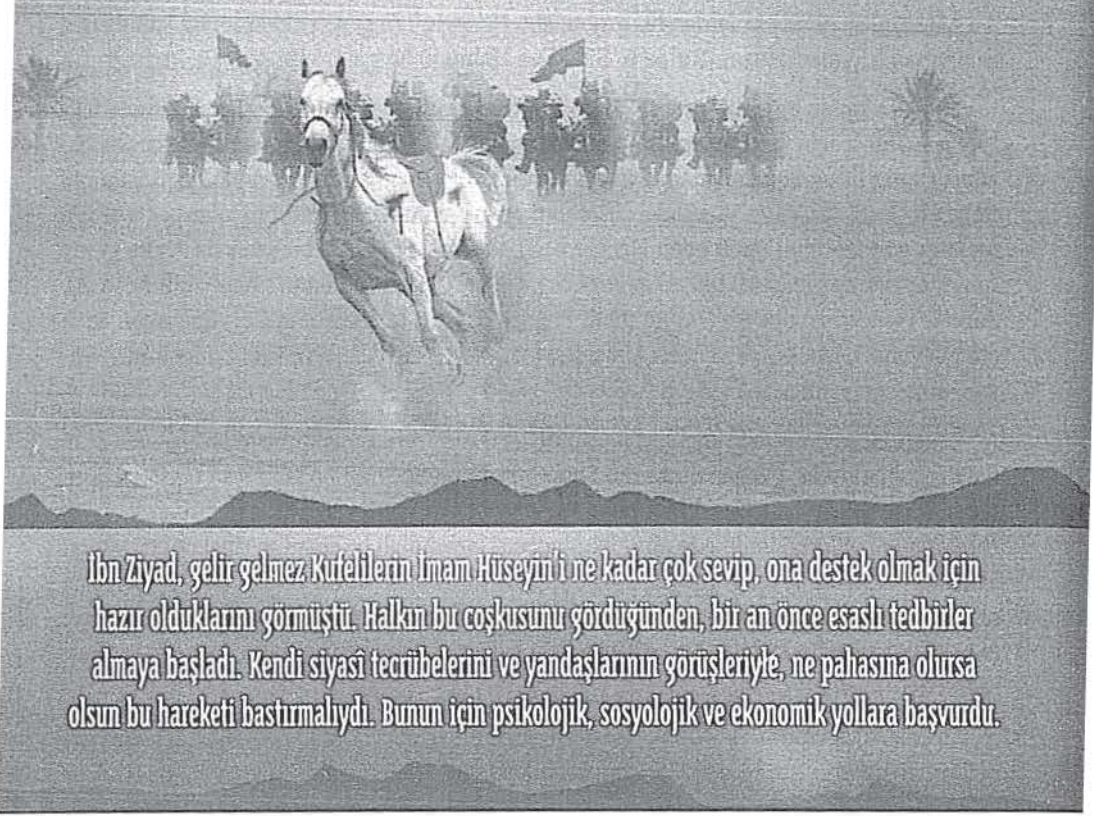
c) Bazıları da, Kufe'nin Şam yerine başkent olması için bir önder peşindeydiler. Bunlara göre hem Kufelilerin sevgisine sahip ve hem de Şam hükümetini meşru bilmeyen sadece Hz. Hüseyin idi, bu yüzden İmam'ı Kufeye davet ettiler.

d) Bazı kabile reisleri de, kendi makamlarını korumak peşindeydiler. Herkesin İmam'a mektuplar yazıp onu davet ettiklerini gördüklerinde, yakın bir zamanda Hz. Hüseyin'in

³⁸ Vak'atu't-Tif, s. 90/91.

³⁹ Târihu't-Taberî, c. 6, s. 22.

⁴⁰ Târihu't-Taberî, c. 4, s. 306.

İbn Ziyad, gelir gelmez Kufelilerin İmam Hüseyin'i ne kadar çok sevip, ona destek olmak için hazır olduklarını görmüştü. Halkın bu coşkusunu gördüğünden, bir an önce esaslı tedbirler almaya başladı. Kendi siyasi tecrübelerini ve yandaşlarının görüşleriyle, ne pahasına olursa olsun bu hareketi bastırmalıydı. Bunun için psikolojik, sosyolojik ve ekonomik yollara başvurdu.

devleti kuracağına kesin gözüyle bakıyorlardı. İmam'ın hükümetinde de kendi makam ve etkinliklerini kaybetmemek için bunlar da mektup yazmıştı.

e) Halkın çoğu ise herkesin heyecanla mektup yazdığını görünce, toplumun akışına uymak için bilinçsizce davet mektubu yazmıştı.

2. Kufe Halkının Bastırılışı

Kufelilerin İmam'a ihanet ediş nedenini bilmemiz için, ikinci olarak İbn Ziyad'ın Kufe kıyamını nasıl bastırdığını bilmemiz gerekir. İbn Ziyad'ın Kufe'ye vali olarak gelmesiyle kabile reisleri ve Emevi taraftarları hemen yanına giderek durumu tüm ayrıntılarıyla anlatmaya başladılar. Zaten İbn Ziyad, gelir gelmez Kufelilerin İmam Hüseyin'i ne kadar çok sevip, ona destek olmak için hazır olduklarını görmüştü; çünkü şehre girerken siyah bir emameyle, yüzü örtülü olarak gelmişti. Halk da onu İmam Hüseyin (a.s) zannedip coşkuyla etrafına toplanmıştı. Halkın bu coşkusunu gördüğünden, bir an önce esaslı tedbirler almaya başladı. Kendi siyasi tecrübelerini ve yandaşlarının görüşleriyle, ne pahasına olursa olsun bu hareketi bastırmalıydı. Bunun için psikolojik, sosyolojik ve ekonomik yollara başvurdu.

a) Psikolojik Tedbirler

İbn Ziyad, Kufe'ye gelir gelmez bu tedbiri uygulamaya başladı, bu tedbir tehdit ve teşvik etrafında dönüyordu. Kufelilere hitaben camide yaptığı ilk konuşmada emrine uyanlara karşı şefkatli bir baba gibi davranacağını söyledi, kendisine itaat etmeyenlere de kılıcını ve kırbacını gösterdi.⁴¹

Özellikle de Şam'dan büyük bir ordunun onları bastırmak için yola çıktığı yalan haberini yayması, halkın kalbine büyük bir korku saldı. Kufeliler en son İmam Hasan'ın (a.s) döneminde Şamlılarla savaşmıştı ve o zamandan beri onlardan çok korkuyorlardı. Gözlelerinde çok büyüttükleri Şam ordusuna karşı hiçbir şekilde direnme güçleri yoktu. Bu haber kadınlar arasında da yayıldı. Kadınlar gelip eşlerini, kardeşlerini ve akrabalarını Müslim'in etrafından alarak evlerine götürüyorlardı.

Sonuçta İbn Ziyad'ın bu psikolojik politikası çok etkili oldu. Öyle ki Müslim, gündüz dört bin askeriyle İbn Ziyad'ın sarayını basmıştı ve neredeyse şehri tamamen ele geçirecekti, ama akşam olunca bu haberlerin yayılması nedeniyle etrafında bir kişi dahi kalmamıştı. Daha sabah binlerce insanın biat ettiği, söz verdiği insan akşam olunca sokakta yalnız başıydı, bir kişi bile onu evine kabul etmemişti.⁴²

b) Sosyolojik Tedbirler

O dönemde kabilecilik sistemi Kufe'de önemini korumaktaydı ve kabile reisleri toplumsal meselelerde, siyasî olaylarda en fazla etkin faktörlerdi. Önceden de belirttiğimiz gibi kabile reisleri ve kabilenin ileri gelenleri İmam Hüseyin'e mektup yazarak davet etmiş, Müslim gelince de ona biat etmişlerdi.

İbn Ziyad bunları nasıl ele geçireceğini çok iyi biliyordu. Bunlar da makam ve mevkilerini korumak için hemen Müslim'den ayrılıp, İbn Ziyad'a bağlandılar. Ayrıca yapmış olduğu tehditler ve vermiş olduğu büyük miktarda rüşvetler kabile reislerinin İmam'a düşman olup, kendisine katılmasına yetmişti.

Kufe'den yeni gelip İmam Hüseyin'e ulaşan ve Kufe'nin durumunu çok iyi bilen Mücteme b. Abdullah, İmam'a şöyle haber vermişti: "Kufe'nin ileri gelenlerine büyük paralar verildi, ambarları arpa ve buğdayla dolduruldu, onlar da artık seni istememekte ve arkanda durmamaktalar, hepsi sana karşı cephe almış durumdalar."⁴³

Toplumda etkili olan ikinci grupsa "urefa" denilen devletle halka arasındaki memurlardı, İbn Ziyad bunlardan da istediği gibi faydalandı. Bunların görevi kontrolleri altındaki aileleri fertleriyle birlikte isimleri yazmak, yeni doğanları kaydedip, ölenleri silmekti, sonrasında belli bir maaş verilmekteydi. Bunların elinin altında bazen yirmi bazen de yüzden fazla kişi bulunmaktaydı. Bunların konumu normal durumlarda fazla önemli

⁴¹ Vak'atü't-Tif, s. 110. "Emrime itaat edenlere bir baba gibi davranacağım, ama sözümünden çıkıp, bana karşı gelenlere de kılıcım ve kırbacımla..."

⁴² Vak'atü't-Tif, s. 125/126.

⁴³ Vak'atü't-Tif, s. 174.

değildi ama olağanüstü durumlarda devlet veya vali bunlardan ayaklananların isimlerini alabilmekteydi.⁴⁴

İbn Ziyad Kufe'ye gelir gelmez hemen bu güçten de yararlanmaya başladı. Bunu da büyük ihtimalle Kufe eski valisi olan babasından öğrenmişti. O camide yaptığı konuşmadan sonra saraya gelerek hemen urefanın huzurunda toplanmasını emretti ve onlara şöyle dedi:

“Sizler dosyalarınızda bulunan ve Emirü'l-Müminin Yezid'e karşı gelip, başkaldıranların isimlerini çıkarıp bana bildirin. Toplumda kargaşa çıkarmak isteyen herkesin isimlerini istiyorum. Bu emrime itaat edenlerle işim olmaz, ama uymayanlar dosyalarındaki isimlerden sorumludurlar. Biri bulunursa, ona hiçbir güven kalmayacaktır, malı da, kanı da bize helâldir. Kim Emirü'l-Müminin'e (Yezid) karşıysa o evinin kapısına asılacaktır.”⁴⁵

Uygulanan bu tedbir ve siyaset Müslim'in Kufe'de yalnız kalmasının ve herkesin kayımdan vazgeçmesinin en büyük nedenlerinden biriydi. Zira bu memurlar İbn Ziyad'ın tehditlerini ciddiye alarak hemen kendi listelerindekileri kontrol etmeye başladılar.

c) Ekonomik Tedbirler

O dönemde halkın en önemli geliri, devletten aldıkları maaş ve erzak yardımıydı. Bu ise sadece İran'la savaş başladığı zaman, savaşmayı taahhüt edenlere verilmekteydi. Bu yüzden Arap halkı çok tembel alışmışlardı, hiçbir iş yapmadan oturmaktaydılar, çok az kimse çiftçilik, ticaret ve zanaatla uğraşmaktaydı. Öyle ki Araplar bir iş yapmayı kendi gururlarına yediremiyorlardı.

Bu ekonomik sistem halkı tamamen devlete bağımlı yapmıştı, baskıcı hükümetler de bundan istedikleri gibi yararlanmaktaydılar. İbn Ziyad tüm muhaliflere, yapılan yardımların kesileceğini hatta akrabalarına bile bundan sonra devletten hiçbir ödenek verilmeyeceğini ilân etti. Bu yüzden herkes muhalif olanları vazgeçirmeye başladı.

İbn Ziyad Kufe'ye yeni geldiğinde Müslim, kendisine biat edenlerle sarayı muhasara etmişti. O esnada İbn Ziyad konuşma yaparak dağılmaları halinde devlet yardımlarını kat kat arttıracağını, aksi takdirde kimseye bir şey vermeyeceği tehdidinde bulundu, bu da anında etkisini gösterdi. İbn Ziyad bu ekonomik tedbiriyle; düne kadar İmam'ı çağırıp ona biat eden halkı bir anda İmam'a karşı silahlandırdı. Halka orduya katılması halinde büyük mükâfatlar vereceğini söyledi, herkes de icabet etti. Öyle ki Kufe'den gönülde İmam'ı seven ama para için onunla savaşmak üzere otuz bin asker toplandı.⁴⁶

İmam Hüseyin, (a.s) dün kendisini davet edenlerin bugün karşısında savaşmak için durmalarının nedeni olarak bu sebebi buyurmuştur, Aşura gününde onlara şöyle buyurdu:

⁴⁴ el-Hayatu'l-İctimaiyye ve'l-İktisdiye fi'l-Kufe, s. 49.

⁴⁵ Târihu't-Taberî, c. 4, s. 267.

⁴⁶ Hayatu'l-İmami'l-Huseyn, c. 2, s. 453.

“Haram malları aldınız, karınlarınızı haramla doldurdunuz ve böylece kalpleriniz mühürlendi, şimdi de benimle savaşmaya gelmişsiniz, sözümü dinlemiyorsunuz bile...”⁴⁷

Yezid’in Tövbesi

Tarih boyunca bütün âlimler, tarihçiler ve düşünürler; Yezid’in yapmış olduğu büyük kötülükleri, özellikle de Kerbela faciasını yaratmasını sert bir dille kınamışlardır. Buna rağmen, Gazali gibi biri *İhya-u Ulumu’l-Din* kitabında Yezid’e lânet okunmaması gerektiğini, çünkü tövbe etme ihtimalinin bulunduğunu söylemektedir!

Gazali, her ne kadar Ehlisünnet toplumunun ileri gelen, sözü kabul edilen bir âlimi olsa da bu görüşü kabul görmemiş, birçok âlim tarafından eleştirilmiştir. Hatta İbn Cevzi, Gazali’nin bu görüşüne cevap olarak *el-Red ale’l-Mutaassibi’l-Anid* adlı kitabı kaleme almıştır.

Fakat ondan sonra yine bazıları özellikle de Lamense gibi oryantalistler bu düşüncüyü tekrarlamışlardır. Son zamanlarda yine bilinçli olarak, hiçbir aklî ve nakli delile dayanmadan inatla, bu sözler yenileniyor. Bu yüzden Yezid’in tövbesi hakkında, gerçekleri aktarmamız gerekmektedir. Tarih kitaplarında Yezid’in tövbesi hakkında yazılanlar şöyledir:

1. İbn Kuteybe *el-İmametü ve’s-Siyaset* adlı kitabında şunları yazmakta:

“Bu olaylar olduktan sonra Yezid öylesine ağladı ki, ruhu beninden çıkacak gibiydi.”

2. Kesik başlar ve esirler, Yezid’in sarayına getirildiğinde o çok etkilendi ve bu korkunç cinayetleri İbn Ziyad’a bağladı. Sonra şöyle dedi:

“Allah Mercane’nin (Ubeydullah b. Ziyad) oğluna lânet etsin, beni Müslümanların gözünde kötü biri olarak tanıttı ve kalplerine nefretimi yerleştirdi!”⁴⁸

Yezid, iddialara göre kendisini halim biri olarak tanıtmakta ve Hz. Hüseyin’in (a.s) Peygamber’le (s.a.â) olan yakınlığından dolayı asla öldürmek istemediğini fakat bunu İbn Ziyad’ın yaptığını söylemektedir.⁴⁹

3. Yezid, Şam’a esir olarak getirilen Kerbela kervanını Medine’ye doğru gönderirken, İmam Seccad’a şöyle demişti: “Allah Mercane’nin oğluna lânet etsin! Yemin ederim ki, eğer ben orada İmam Hüseyin’in (a.s) karşısında olsaydım, ne isterse yapardım. Hatta kendi çocuklarının ölümü pahasına onun ölmemesini sağladım.”⁵⁰

Bu iddiaların senedlerini incelemeyen ve cevaplarını vermeden, bu yanlış iddiaları kabul ettiğimizi farz edelim, o zaman şu sonuçlar çıkacaktır:

⁴⁷ Biharu’l-Envar, c. 45, s. 8.

⁴⁸ Tezkiretü’l-Havas, s. 256.

⁴⁹ el-Kamil fi’t-Tarih, c. 2, s. 578.

⁵⁰ A.g.e.

1. Hz. Hüseyin'in (a.s) öldürülmesinde suçlu İbn Ziyad'dır ve Yezid hiçbir şekilde İmam'ın öldürülmesi emrini vermemiştir!

2. Yezid, İbn Ziyad'ın yaptığı bu kötü işten dolayı sinirlenerek onu lânetlemiştir!

3. Yezid İmam Hüseyin'in (a.s) öldürülmesinden büyük bir üzüntü duymuştur!

Birincisinin ne kadar büyük bir yalan olduğu tarihi belgelerden anlaşılmaktadır. Çünkü tarihte kesin olarak kaydedilenlere göre Yezid hükümete geçer geçmez, babası Muaviye'nin sakındırmasına rağmen, hemen Medine valisine mektup yazarak, şunları emrediyor:

"Mektubum sana ulaşır ulaşmaz hemen Hüseyin'i ve İbn Zübeyr'i yanına çağır, onlardan benim için biat al. Eğer bana biat etmezlerse hemen başlarını kesip bana gönder." ⁵¹

Başka kaynaklarda şunlar da naklediliyor: İmam Hüseyin (a.s) Mekke'deyken, Yezid özel bir timi Mekke'ye göndererek, hac esnasında İmam'ı öldürmelerini emretmişti. ⁵² Nitekim İbn Abbas Yezid'e yazdığı mektupta bu noktaya değinmektedir. ⁵³ İmam'ın Mekke'den Irak'a doğru ayrıldığı haberini alan Yezid, hemen İbn Ziyad'a bir mektup yazarak İmam'ın önünü kesmesini, en sert şekilde karşısında durmasını ve onu öldürmesini emretmişti. ⁵⁴ Sonraları da İbn Ziyad, İmam Hüseyin'i öldürmek için Yezid'den emir aldığı kendi ağzıyla söylemişti. ⁵⁵

İbn Abbas da açıkça Yezid'i, İmam Hüseyin'in (a.s) ve Abdulmüttalib gençlerinin katili olduğunu söyleyip, onu şöyle azarlamaktadır: "Sen Ali'nin oğlu Hüseyin'i öldürdün. Hüseyin'i ve Abdulmüttalip gençlerini öldürmenle benim utanacağımı asla sanma." ⁵⁶

O zamanlar Yezid'in, İmam Hüseyin'i öldürdüğü gün gibi aşikârdı. Öyle ki kendi oğlu Muaviye b. Yezid bile minbere çıkarak şöyle demişti: "...ve şüphesiz Peygamber'in itretini öldürdü..." ⁵⁷

Özetle tarih, Yezid'in İmam Hüseyin'i öldürdüğüne dair hiç şüphe götürmeyecek kesin delillerle doludur, elbette görmek isteyen inşafı kimseler için.

⁵¹ Târihu'l-Ya'kubî, c. 2, s. 241.

⁵² Luhuf, s. 82.

⁵³ Tezkiretü'l-Havas, s. 278 (Adamlarını Mekke'ye göndererek Hüseyin'i öldürmek istedin...). Târihu't-Taberî, c. 2, s. 249.

⁵⁴ Târihu'l-Hulefa, Suyuti, s. 165.

⁵⁵ Tecaribu'l-Umem, c. 2, s. 77.

⁵⁶ Târihu'l-Ya'kubî, c. 2, s. 248.

⁵⁷ Târihu'l-Ya'kubî, s. c. 2, 254.

İkincisinin de (Yezid'in İbn Ziyad'ın cinayetlerinden dolayı ona sinirlenmesi) doğru olmadığı sabittir. Tarihte yazıldığına göre Yezid, İmam'ın öldürüldüğü haberini aldığı zaman çok sevindi ve İbn Ziyad'ı yaptığı bu iş için takdir etti. Sibti İbn Cevzi, Yezid'in İbn Ziyad'ı Hüseyin'i öldürdüğü için çok övdüğünü, ona çok kıymetli hediyeler gönderdiğini, bazı geceler onunla oturup şarap içip eğlendiğini ve bu yaptıklarından sonra İbn Ziyad'ı ailesinden biri gibi gördüğünü nakletmektedir.⁵⁸

Bununla beraber Yezid, eğer İbn Ziyad'ın yaptığını doğru bulmuyorduyorsa niçin onu görevinden azletmedi? Hiçbir yerde Yezid'in İbn Ziyad'ı valilikten aldığı geçmemektedir. Aksine Kerbela kıyamından üç yıl sonra İbn Zübeyr'in ayaklanmasını bastırmak için yine İbn Ziyad'a görev vermiştir.⁵⁹

Demek ki, Yezid'in İbn Ziyad'a sinirlenip, onaylamaması, sadece göstermelik bir davranıştı. Çünkü Hz. Zeyneb (s.a) ve İmam Zeynelabidin'in (a.s) Şam'da yaptıkları büyük konuşma, herkesi derinden etkileyip üzmüştü. Halkın tepkisiyle karşı karşıya kalan Yezid, ortalığı yatıştırmak için suçu İbn Ziyad'ın üstüne atarak, böyle bir şey olmasını istemediği yalanını söylemişti.

Üçüncü anlaşılan da (yani Yezid'in, İmam Hüseyin öldürülmesine üzülmesi de) büyük bir yalandır. Birçok tarih kaynağı, İmam Hüseyin öldürüldü diye Yezid'in sevinip, içkili eğlenceler düzenlediğini yazmıştır. Şehitlerin kesik başları Şam'a geldiğinde o, mutluluktan içki içmeye başlamış ve daha da iğrençleşip elinde ki ağaçla İmam'ın mübarek ağzına ve dişlerine vurmuştu.⁶⁰

Ümeyyeoğullarının, Haşimoğullarından intikamını aldığı için neşe içerisinde şiirler okuyor ve şiirlerinde Bedir savaşında Haşimoğulları tarafından öldürülen dedesi Utbe, dayısı Velid ve diğer akrabalarının intikamını aldığını anlatıyordu.

Bu şiirlerin birinde Resulullah'ı (s.a.a) ve vahyi inkâr etmişti. Ona göre Resulullah'ın peygamberliği sadece devlet kurmak için bir bahaneydi.

*Devlet için oyun oynadı Haşimoğulları
Yoksa ne bir vâhiy geldi ne de bir haber.*

Bu konunun sonunda iki noktaya dikkat çekmek gerek:

1. Yezid'in hiçbir sözünden, hatta ilk başta getirdiğimiz göstermelik üzüntülerin hiçbirinden onun tövbe ettiği, istiğfar ederek, yapmış olduğu büyük günden dolayı Allah'tan

⁵⁸ Tezkiretü'l-Havas, s. 29.

⁵⁹ Tecaribu'l-Umem, c. 2, s. 77.

⁶⁰ Târihu'l-Ya'kubî, c. 2, s. 245.

Tarihin bize gösterdiğine göre Yezid tövbe etmemekle kalmamış, yapmış olduğu kötü işlerine her geçen gün yenisini eklemiştir. Öyleyse, Yezid'e lânet okunmalıdır ve bu yaptıklarından dolayı ona lanet okumak Müslümanların genelinin ortak inancıdır.

af istediği görülmemektedir. Önce onun tövbe ettiği ispatlansın, sonrasında ona lânet okumanın caiz olup olmadığı tartışılır.

2. Yezid'in tövbe ettiğini kabul etmek ve bunda ne kadar gerçekçi olduğunu anlamak için, onun daha sonra yaptıklarına bakmalıyız. Gerçekten kendisini düzeltmiş midir, yoksa yine kötülük ve cinayetlerine devam mı etmiştir?

Tarih Yezid'in ölene kadar ne kadar acımasız canı olduğunu göstermektedir. O Kerbela faciasından sonra, iki yıllık hükümeti boyunca iki büyük faciaya imza atmıştır.

Birincisi: İmam Hüseyin'e (a.s) yaptıklarından sonra İslâm âlemi uyanmaya başlamıştı. Uyanan toplumlardan biri de Medine halkıydı. Medineliler Yezid'in fasık rejimini kabul etmediklerini ve onu halife olarak tanımadıklarını ilân ettiler. Bunun üzerine Yezid, donanımlı bir ordu göndererek tarihte Hirre Vakası olarak bilinen felâketi gerçekleştirdi. Yezid'in ordusu Medinelileri ve onlarca Peygamber sahabesini öldürdü. Yezid, üç gün boyunca askerlerine Medinelilerin mallarını, canlarını ve namuslarını mubah kıldı.⁶¹

İkincisi: Yezid, ordusuna Mekke'ye saldırma emrini vermiştir. Yezid'in ordusu, kan dökmenin haram kılındığı Kâbe'ye saldırıp Allah'ın evinin kutsallığını çiğnemiş, mancınıklara ateş doldurup fırlatmış ve Kâbe'yi yerle bir edip, ateşe vermişlerdir.⁶²

Demek ki, tarihin bize gösterdiğine göre Yezid tövbe etmemekle kalmamış, yapmış olduğu kötü işlerine her geçen gün yenisini eklemiştir. Öyleyse, Yezid'e lânet okunmalıdır ve bu yaptıklarından dolayı ona lanet okumak Müslümanların genelinin ortak inancıdır.

⁶¹ el-Kâmil fi't-Târih, İbn Esir, c. 2, s. 593.

⁶² el-Kâmil fi't-Târih, c.2, s. 602.